

Nr 61.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare anslag till flottans ersättningsbyggnad; given Stockholms slott den 8 november 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 november 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anför:

Genom propositionen nr 97 till 1940 års lagtima riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om medelsanvisningar dels för fullföljande av vissa redan påbörjade fartygsbyggen, dels ock för nyanskaffningar av vissa andra fartyg. I sistnämnda hänseende föreslogs sålunda att, utöver förut beslutade byggen, ett antal minsvepare och ett antal undervattensbåtar skulle nybyggas samt att ett nytt moderfartyg för undervattensbåtar skulle anskaffas. Vidare skulle anskaffas ett antal motortorpedbåtar, varjämte för ytterligare fartygsanskaffningar begärdes visst belopp, avsett för de sedermera från Italien inköpta jagarna. Propositionen utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte för de föreslagna fartygsanskaffningarna m. m. anvisa dels å tilläggsstat för

Bihang till urtima riksdagens protokoll 1940. 1 saml. Nr 61.

budgetåret 1939/40 ett reservationsanslag av 63,335,000 kronor och dels å riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag av 54,050,000 kronor. Denna hemställan vann riksdagens bifall.

Såsom av det anförda framgår omfattade den nyssnämnda propositionen nr 97 till 1940 års lagtima riksdag icke några medel för byggande av artillerifartyg. I nämnda avseende vill jag erinra därom, att 1939 års lagtima riksdag efter förslag av Kungl. Maj:t beviljade ett anslagsbelopp av 13,900,000 kronor för påbörjande av två s. k. kustförsvarsfartyg. Av dessa medel togs sedermera efter beslut av 1939 års urtima riksdag ett belopp av 5,000,000 kronor i anspråk för påbörjande av en av riksdagen beslutad jagare av Malmö-typ. För vissa beställningar sammanhängande med kustförsvarsfartygen hava cirka 2,900,000 kronor tagits i anspråk. Återstående 6,000,000 kronor av anslaget förutsattes i förutnämnda proposition nr 97 skola tagas i anspråk för då föreslagna fartygsbyggen, i följd varav det för innevarande budgetår erforderliga anslaget kunde nedsättas med nämnda belopp.

Det för kustförsvarsfartygen av 1939 års lagtima riksdag anvisade anslagsbeloppet har sålunda till största delen konsumerats för andra ändamål än det därmed avsedda. Detta sammanhänger med att frågan om kustförsvarsfartygens fortsatta byggande ansetts tillsvidare böra skjutas åt sidan. Härom anförde jag vid framläggandet av nämnda proposition nr 97, att det vid prövning av denna fråga hade befunnits, att med hänsyn till det aktuella behovet av nybyggnad av lätta fartyg av olika slag för flottans räkning landets varvs-kapacitet icke för det dåvarande lämpligen borde belastas med de utomordentligt omfattande och på flera år framåt siktande arbeten som byggandet av de två kustförsvarsfartygen innebar. Det hade därför ansetts nödvändigt att tillsvidare uppskjuta påbörjandet av fartygens byggande. Den frist som sålunda uppstode, innan deras byggande kunde igångsättas, hade emellertid — i överensstämmelse med av överbefälhavaren och chefen för marinen uttryckt mening — ansetts böra utnyttjas på så sätt, att undersökningar borde göras rörande föreliggande möjligheter att inom rimliga gränser i fråga om fartygens storlek m. m. ernå förbättringar beträffande deras skydd och artilleribestyckning samt eventuellt även fart i förhållande till vad som förutsattes vid beslutet om deras byggande. Kungl. Maj:t hade därför genom beslut den 1 mars 1940 uppdragit åt marinförvaltningen att i enlighet med de närmare direktiv, som kunde lämnas av chefen för marinen, företaga dylika undersökningar och uppgöra därav betingade förslag.

I skrivelse den 5 oktober 1940 har nu marinförvaltningen hemställt, bland annat, att medel måtte anvisas för ytterligare nybyggnad av vissa fartyg för flottans räkning. Den sammanlagda kostnadssumman för de ifrågavarande fartygen har av marinförvaltningen beräknats till 173,100,000 kronor, varav ett sammanlagt belopp av 40,500,000 kronor ansetts böra upptagas å tilläggsstat för innevarande budgetår och återstoden beräknats för nästkommande och efterföljande budgetår. Ärendet är av den natur, att närmare redogörelse för dess innebörd icke bör utöver vad i det följande sägs lämnas till statsråds-

protokollet. Ytterligare upplysningar i ärendet torde få inhämtas genom de handlingar som komma att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

I marinförvaltningens nyssnämnda skrivelse framhålles, att i anslutning till vissa närmare angivna principer för sjöförsvarets uppgifter m. m. en undersökning av behovet av sjöstridsmedel verkställts inom marinstaben. Denna undersökning hade resulterat i en i skrivelsen närmare angiven preliminär plan över behovet av örlogsfartyg. Ett nybyggnadsprogram, som i anslutning därtill borde planläggas, borde vara av sådan beskaffenhet, att arbetena å varven kunde påbörjas inom en förhållandevis kort tidrymd. Med beaktande av det anförda har marinförvaltningen föreslagit ett nybyggnadsprogram för den närmaste tiden, omfattande två kryssare, ett antal jagare samt ett antal undervattensbåtar. Beträffande de föreslagna kryssarnas beskaffenhet lämnas i skrivelsen en detaljerad beskrivning.

Det nybyggnadsprogram för flottan under den närmast liggande tidsperioden, som innefattas i marinförvaltningens nyssnämnda förslag, innebär den nyheten i förhållande till den nuvarande sammansättningen av flottan, att en ny typ av fartyg, nämligen kryssare, föreslås skola införas. De kryssare som för närvarande finnas äro som bekant av specialtyper, flygplan- och minikryssare. I viss mån ansluter sig förslaget till det förslag, som på sin tid avgavs av dåvarande chefen för marinen, viceamiralen C. de Champs, i hans den 3 september 1937 avgivna utredning rörande flottans fartygstyper (statens off. utredn. 1937: 25). Nämnda förslag innebar nämligen, att i storleksordning mellan pansarskeppen och jagarna skulle finnas en fartygstyp, benämnd pansarkryssare, med lättare artilleri än pansarskeppen men med högre fart. Förslaget finner även stöd i chefens för försvarsstaben utlåtande rörande flottans fartygstyper m. m., avgivet den 1 mars 1938 (statens off. utredn. 1938: 9).

Den kryssartyp som här föreslås avviker emellertid i åtskilliga avseenden väsentligt från den av de Champs föreslagna typen. Under det att sistnämnda fartyg var att betrakta som en tung kryssare, bör det här föreslagna fartyget snarare rubriceras som en lätt kryssare. Dess standarddeplacement understiger den av de Champs föreslagna kryssarens med cirka 1,000 ton. Likaså är huvudbestyckningen av mindre kaliber än på pansarkryssaren. Luftvärnsbestyckningen är av modernaste slag. I fråga om torpedbestyckning är den nu föreslagna kryssaren bättre utrustad än pansarkryssaren. Likaså är maximifarten väsentligt högre hos den nu föreslagna kryssaren, som även kan prestera en betydligt högre eldhastighet. Härjämte avses bepansringen att bliva god i förhållande till det för denna fartygstyp vanliga. Fartyget skulle sålunda komma att befinna sig väl i klass med i andra länder befintliga eller planerade kryssare av samma slag. Kostnaden har beräknats till omkring 50,000,000 kronor per fartyg, inklusive viss utredning. Byggnadstiden för de två föreslagna fartygen beräknas till drygt 2½ år.

Då jag nu anser mig böra tillstyrka byggandet av de två sålunda föreslagna kryssarna, bör detta ses i samband med de skäl som enligt vad förut

*Departements-
chefen.*

sagts förelegat för att tillsvidare uppskjuta byggandet av de två beslutade kustförsvarsfartygen. Dessa skäl synas fortfarande äga giltighet. Den utredning rörande dessa artillerifartygs egenskaper, som enligt vad förut sagts uppdragits åt marinförvaltningen att utföra, har icke heller hunnit färdigställas. Då sålunda ett tillförande till flottan av nya fartyg med grövre artilleri under alla förhållanden måste draga väsentligt ut på tiden, ligger den tanken nära till hands att söka tillgodose de mera aktuella behoven av artillerifartyg för flottan genom att tillföra den en fartygstyp som visserligen icke kan jämföras med kustförsvarsfartygen i slagkraft men som i stället besitter värdefulla egenskaper i andra hänseenden, såsom i fråga om fart och eldhastighet. Ur dessa synpunkter måste den nu föreslagna kryssartypen sägas fylla högt ställda anspråk. Då ritningarna till densamma kunna färdigställas inom mycket kort tid och viss del av bestyckningen redan är tillgänglig, kunna vidare arbetena med fartygens påbörjande igångsättas tämligen snart. Detta i förening med det förhållandet, att byggnadstiden är förhållandevis kort, gör att det värdefulla tillskott till flottan, som de föreslagna två kryssarna skulle representera, kan åstadkommas inom en relativt närliggande tid.

Utan att därmed föregripa en kommande prövning av frågan om de större artillerifartygen och typerna för dem, vill jag således tillstyrka, att medel nu anvisas för ett omedelbart igångsättande av de två föreslagna kryssarnas byggande. Av den beräknade sammanlagda kostnadssumman, 100,000,000 kronor, beräknas 20,000,000 kronor belöpa på arbeten under innevarande budgetår. Mot dessa beräkningar torde i och för sig intet vara att erinra. Jag vill dock framhålla, att vissa kostnader framdeles torde komma att uppstå såsom en följd av att denna nya fartygstyp införes i flottan; jag tänker därvid närmast på kravet på ökade dockningsmöjligheter vid örlogsvarven.

Vad därefter beträffar marinförvaltningens förslag om omedelbart igångsättande av ytterligare nybyggnader av jagare och undervattensbåtar finner jag mig böra tillstyrka, att beslut nu fattas jämväl om byggande av ett visst antal dylika fartyg. Förslaget i hela dess utsträckning har jag likväl icke kunnat förorda. Sålunda torde viss del av nybyggnadsprogrammet i fråga om jagare icke nu böra realiseras med hänsyn till att fullt tillfredsställande projekt till typ för större jagare ännu icke synes föreligga. Jag anser ävenledes, att ett något lägre antal undervattensbåtar bör byggas än vad marinförvaltningen föreslagit, enär i annat fall den framlagda preliminära planen över behovet av örlogsfartyg i visst avseende skulle komma att överskridas. Frågan om här föreslagna jagares typ torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles taga ställning till; typen sammanhänger nämligen i viss mån med frågan om möjligheten att omedelbart erhålla tillgång till vederbörliga ritningar. Tvenne färdigutbildade typer äro under överbäggande. Ritningar till en av dem föreligga redan. Vardera av dessa typer är dock av en mindre storlek än de s. k. Malmö-jagarna. Undervattensbåtarna åter torde böra tillhöra en av de nu befintliga typerna. Kostnaderna för de jagare och undervattensbåtar, vilkas byggande jag sålunda vill tillstyrka, beräknas till sammanlagt omkring

41,400,000 kronor, av vilket belopp 11,800,000 kronor beräknas erforderliga under innevarande budgetår och återstående 29,600,000 kronor under budgetåret 1941/42.

Det belopp som i enlighet med det anförda skulle för igångsättande av de ifrågavarande fartygsbyggnaderna erfordras under innevarande budgetår uppgår till (20,000,000 + 11,800,000 =) 31,800,000 kronor. Detta belopp torde böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår under samma rubrik som det å riksstaten upptagna anslaget till flottans ersättningsbyggnad. Jag får sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flottans ersättningsbyggnad* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 31,800,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lars Wikland.
